

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

L. Annæi Senecæ Ad Neronem Caesarem De Clementia Liber Secvndvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

L. ANNÆI SENECAE

AD NERONEM CAESAREM

DE CLEMENTIA

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM ET ORDO.

LITERVM Neronis laudatio, & generosa eius vocis. Tum ad secundam partem transit, Naturam Clementiae, ipsamque definit. Magis aperit à vitio contrario, & Crudelitatem producit ac describit. Fines deinde suos Clementiae dat, quam à Misericordia vult remotam: nam hanc Stoicis vitium esse. Neque Ignoscere etiam, aut Veniam dare concedit: sed Parcere, Consulere, & quae verbis magis, quam rebus, illi distinguunt. Hic libri finis, sed non Materia: & ex diuisione liquet multa abesse, temporum vitio sublata. Dolendum in tam pulchrâ tractatione: nec secundus hic liber, opinor, primo cesserit.

CAPVT PRIMVM.

MT^r de clementiâ scriberem, Nero Caesar, vna me vox tua maximè compulit: quam ego non sine admiratione, & cum diceretur, audisse memini, & deinde aliis narrasse. Vocem generosam, magni animi, magnæ lenitatis: quæ non composita, nec alienis auribus² data, subito erupit, sed bonitatem tuam³ cum fortunâ tuâ litigantem in medium adduxit. Animaduersurus in⁴ latrones duos Burrus praefectus tuus, vir egregius, & tibi Principi⁵ natus, exigebat à te, ⁶ scriberes, in quos & ⁷ ex quâ causâ animaduerti velles. hoc saepe dilatum, vt aliquando fieret, instabat. Inuitus inuito cum chartam protulisset, traderetque, ex-
cla-

COMMENTARIVS.

CAP. I. I. VT DE CLEMENTIA.] Miror dubitari, an pars sit superioris libri. nam quid clarius? sed & quæ proposuit dicenda supra, cap. III. eorum pars in hoc libri fragmento. At enim orditur. quid ad rem? ipse & alij ita solent, nec indecorè, quasi post quietem spiritu recepto, & item excitandi lectoris.

2. DATA SVBITO.] Meus liber, subito data crepuit.

3. CVM FORTVNA.] Quæ iustitiam à Principe exerceri volebat, illa negabat.

4. LATRONES.] Si in communes aliquos latrones, nescio an hoc ius vel animaduerso Praefecti Pra-

torio: si in latrones, id est stipatores, siue simpliciter grassatores milites, rectè. Cogitandum est. enimvero illi de grege latrones, ad Praefectum urbis potius spectabant, si tamen in urbe aut iuxta facinus: at militares, ad istum.

5. NATVS.] Ita Muretus, & argutâ sententiâ, quasi ille Praefectus optimus, dignus optimo Principe esset, & in id eui à Deo datus. Libri tamen scripti, notus: quod est dilutius.

6. SCRIBERES.] Meus, vt scriberes. vellem, subscriberes.

7. EX QVA CAVSSA.] Elogium siue titulus igitur criminis subscribi à Principe solet, etiam tunc cum essent damnati. Singularis huic ritui locus in
Annis

A clamasti: ⁸ *Vellem nescire litteras.* O dignam vocem, quam audirent omnes gentes, quæ Romanum imperium incolunt, quæque iuxta iacent ⁹ dubiæ libertatis, quæque ¹⁰ se contra viribus aut animis attollunt! O vocem, in concionem omnium mortalium mittendam, in cuius verba Principes ¹¹ regesque iurent! O vocem publicâ generis humani innocentia ¹² dignam, cui redderetur ¹³ antiquum illud sæculum! Nunc profecto consentire decebat ad æquum bonumque, expulsâ alieni cupiditate, ex quâ omne animi malum oritur: pietatem integritatemque, cum fide ac modestiâ, surgere: & vitia diuturno abusa regno, tandem felici ac puro sæculo dare locum. Futurum hoc, Cæsar, ex magnâ parte sperare & ¹⁴ confiteri libet. tradetur ista animi tui mansuetudo, diffundeturque paullatim per omne imperij corpus, & cuncta in similitudinem tui formabuntur. A capite bona valetudo, inde omnia vegeta sunt atque erecta, aut languore demissa: prout animus eorum viget, aut marcet. Et erunt ciues, erunt socij digni hac bonitate: & in totum orbem recti mores reuertentur. parceret vbiq; ¹⁵ manibus. Diutius me morari hîc patere, non vt blandiar auribus tuis: ¹⁶ nec enim mihi hic mos est, malucrim veris offendere, quàm placere adulando. quid ergo est, ¹⁷ propter quod bene factis dictisque tuis quàm familiarissimum esse te cupio? vt quod nunc natura & impetus est, ¹⁸ fiat iudicium. Illud mecum confidero, multas voces magnas, sed detestabiles, in vitam humanam peruenisse, celebresque vulgo ferri: vt illam, ¹⁹ *Oderint, dum metuant.* Cui Græcus ²⁰ versus similis est, qui *se mortuo terram misceri ignibus* iubet: & alia huius notæ. Ac nescio quomodo, ingenia ²¹ immania & inuisa, materiâ fecundiori expresse-

II.

Anmiani xxx. de Valentiniâni seniore natura: Et ita erat effusior ad nocendum, vt nullum aliquando damnatorum capitis, eriperet morte, subscriptionis elogio leni: cum id etiam Principes interdum fecerint fauissimi. Itaque subscribere solent, & id cum damnati essent, ac mitiore titulo interdum tollere aut temperare pœnam.

8. VELLE M NESCIRE.] *Similis affectus in Bianse olim, qui damnaturus aliquem, lacrimas emisit vberim. & dicente quodam, Quid ita idem ille & damnas, & fles? Quia, inquit, natura affectum dare, necessarium est; legi autem, sententiam: Stobæus, de Magistratu. Porro dictum ipsum Neronis, totidem verbis, & narratione simili in Suetonio, cap. x. nisi quod ille acrius effert voculâ additâ, Quàm vellem n. l.*

9. DVBLÆ LIBERT.] *Limitanea gentes, & qua, vt potentior ingruit, huc illuc in seruitium eunt.*

10. SE CONTRA.] *Qua manifestò hostes.*

11. REGESQVE IURENT.] *Meus & plerique scripti, iuramentum faciant. Quod puriter Latine non dici, verè Muretus monuit, ideoq; alteram vocem ablegauit, & hanc recidit. At ego fecerim, iurent, & faciant. quod est, iurent in ea verba; nec id tantum, sed ita faciant seruentq;. Vult autem Seneca iurari in ea verba, non vt Reges ἀλλῶς & simpliciter litteras nesciant: sed vt eo sine damnandè nesciant, & scribant subscribantq; clementie proniores.*

12. DIGNAM, CVL.] *Vellem insit à particulâ, & cui. Muretus, præter libras, hæc mutauerat.*

13. ANTIQVVM.] *Saturnium. — cum vindice nullo, Sponte sua sine lege fidem rectumq; colebant.*

CAP. II. 14. CONFITERI.] *An magis, confidere?*

15. MANIBVS.] *Scripti omnes, manibus tuis,*

voce additâ. Prior lectio & sententia bona est: nusquam vis, cedes, raptus regnabunt. nec posterior inepta; non opus erit manus te mouere ad coercendum, aut puniendum. Sine aliter, defuncti tui manibus nemo insultabit: etsi hoc suffragidum.

16. NEC ENIM MIHI.] *Ita idem Seneca (in Taciti xv. Annali) in mandatis ad Neronem ultimis: Nec sibi promptum in adulationes ingenium. idque nulli magis gnarum, quàm Neroni, qui sapius libertatem Senecæ, quàm seruitium expertus esset. O bonum apud Principem ingenium! facite vos qui in Aulâ, & pro fortuna eius, non cum fortunâ, loquimini.*

17. PROPTER QVOD.] *Meus & quidam, præter id quod. Tunc sit peridus sic concinnanda: Quid ergo est? præter id, quod bene f. d. t. q. f. esse te cupio, vt q. n. n. e. i. e. fiat iudicium: illud mecum confidero. Sed à vulgatâ vix abeo.*

18. FIAT IVDICIVM.] *Quod bonitate nature impulsus fecisti, ratione & iudicio, cum sic laudabile id vides, vsurpes atque iteres.*

19. ODERINT.] *De Irâ lib. i. cap. vlt.*

20. VERSVS SIMILIS.] *Quem idem hic Nero (ah, quæ mutatio!) in deterius etiam vertit. Nam dicente quodam in sermone communi, Εὐὸν δὲ νότον γαῖα μὲν θῆρα ὄψει: Imò, inquit, Εὐὸν δὲ ζῶντος. Atque ita fecit, Phæthron orbis terre. Porro & Cicero De Finibus III. hunc versus tangit: Illa vox scelerata atque inhumana eorum, qui negant se recusare, quo minùs, ipsis mortuis, terrarum omnium deflagratio consequatur: quod vulgari quodam versu Græco pronuntiare solent. Atque idem hic crebrò in ore Tiberij fuit, vt Dio libro LVII. scribit.*

21. IMMANIA.] *Fero & capio, nec scio tamen an non potius scripserit, nescio quomodo ingenia, immani & inuisâ materiâ, fecundiori ore expresse-*

* Meterra sancto misceatur ignibus. * Me vetò viuo.

- runt sensus vehementes & concitatos. Nullam adhuc vocem audiui ex bono lenique animosam. Quid ergo est? ut raro, inuitus, & cum magnâ cunctatione, ita aliquando scribas necesse est istud, quod tibi in odium litteras adduxit: sed, sicut facis, cum magnâ cunctatione, cum multis dilationibus. Et ne fortè decipiat nos speciosum clementiæ nomen aliquando, & in contrarium abducatur: videamus quid sit clementia, qualisque sit, & quos fines habeat. Clementia est temperantia animi, in potestate ulciscendi: vel, lenitas superioris aduersus inferiorem in constituendis pœnis. Plures proponere, est tutius; ne vna definitio parum rem comprehendat, & ut ita dicam, formulâ excidat. Itaque dici potest &, inclinatio animi ad lenitatem in pœnâ exigendâ. Illa finitio contradictiones inueniet, quamuis maximè ad verum accedat, si dixerimus, clementiam esse moderationem aliquid ex meritâ ac debitâ pœnâ remittentem. reclamabitur, nullam virtutem quicquam minus debito facere. Atqui hoc omnes intelligunt, clementiam esse, quæ se flectit citra id, quod meritò constitui posset. Huic contrariam imperiti putant seueritatem; sed nulla virtus virtuti contraria est. Quid ergo opponitur clementiæ? Crudelitas, quæ nihil aliud est, quàm atrocitas animi in exigendis pœnis. Sed quidam non exigunt pœnas, crudeles tamen sunt: tanquam, qui ignotos homines & obuios non in compendium, sed occidendi causâ occidunt. Nec interficere contenti, sæuiunt; ut Sinis ille & Procrustes, & piratæ, qui captos verberant, & in ignem viuos imponunt. Hæc crudelitas quidem: sed quia nec ultionem sequitur (non enim læsa est) nec peccato alicui irascitur (nullum enim antecessit crimen) extra finitionem nostram cadit: quæ finitio continebat in exigendis pœnis intemperantiam animi. Possumus dicere, non esse hanc crudelitatem, sed feritatem, cui voluptati sæuitia est: possumus insaniam vocare. nam varia sunt genera eius, & nullum certius, quàm quod in cædes hominum & laniationes peruenit. Illos ergo crudeles vocabo, qui puniendi causam habent, modum non habent. Sicut in Phalari, quem aiunt non quidem in homines innocentes, sed super humanum ac probabilem modum sæuisse. Possumus effugere cauillationem, & ita finire, ut sit crudelitas, inclinatio animi ad asperiora. Hanc clementia repellit longius à se: nam seueritatem illi conuenire, certum est. Ad rem pertinet, querere hoc loco, quid sit misericordia. Plerique enim ut virtutem eam laudant, & bonum hominem vocant misericordem: hæc autem vitium animi est. Vtraque circa seueritatem, circaque clementiam posita sunt: quæ vitare debemus, ne per speciem seueritatis in crudelitatem, neve per speciem clementiæ in misericordiam incidamus. In hoc, leuiore periculo erratur, sed par error est à vero recedentium. Ergo quemadmodum religio deos colit, superstitio violat: ita clementiam mansuetudinemque omnes boni præstabit, misericordiam autem vitabunt. Est enim vitium pusilli animi, ad speciem alienorum maiorum succidentis. Itaque pessimo cuique familiarissima est. Anus & mulier-

22. ANIMOSAM.] Quid mirum? nam bonitas placida est, & iacens: nec impetum in verbis, cum in animo non habeat, capit.

CAP. III. 23. FORMVLA EXC.] Iuris verbum, qui in ordinario iudicio agebant perebantque, conceptis verbis faciebant: si plus minusve dixissent, causâ & formulâ cadebant. Vide Epist. XLVIII.

24. MINVS DEBITO.] Nam in modo est virtus, nec ultra aut citra stat.

25. MERITÒ POSSET.] Respondet. potuisse meritò fieri; & non potuisse, utrumque cum modo, & sine culpâ. Illud, Seueritas fuisse; at hoc Clementia.

CAP. IV. 26. SINIS ILLE.] Famosus in Isthmo latro, qui homines arboribus flexis curuatisque, alligabat, & sic dabat distrahendos. Inde *κρυπτοῦ* cognomen dicitur, curuator pinorum. Plutarchus in Theseo, Apollodorus 111. Biblioth. Pausanias ini-

tio lib. 11. poeta passim. Libri tamen quidam, ut meus, Bularis: quod refuto, quia iungi Sinin cum Procruste, qui sequitur, melius.

27. PROCRUSTES.] Ab eodem Theseo occisus in Dattica, ad Cephissum amnem. Pausanias lib. 1. Plutarchus in Theseo, poeta.

28. CONVENIRE.] Meus & alij scripti voce insertâ conuenire, adesse, certum est. Pertinet. Quidam pro adesse, habent ad rem: ex quo Erasmi hæc lectio manauit. nec damno. Cur tamen illa scripta displiceat? Conuenit & semper ei adest. Si tenes, tum Pertinet querere, erit ut in libris legum, Pertinet scire, quærit, & plura.

29. VTRAQUE.] Crudelitas, & Misericordia.

CAP. V. 30. VIOLAT.] Seneca epist. ultimâ: Superstitio error insanus est, amandos timet, quos colit, violat.

Aculæ sunt, quæ lacrimis nocentissimorum mouentur, quæ si liceret, carcerem effringent. Misericordia non causam, sed fortunam spectat, clementia rationi accedit. Scio malè audire apud imperitos sectam Stoicorum, tanquam nimis duram, & minimè principibus regibusque bonum daturam consilium. Obiicitur enim illi, quòd sapientem ³¹ negat misereri, negat ignoscere. Hæc si per se ponantur, inuisa sunt. videntur enim nullam spem relinquere humanis erroribus, sed omnia delicta ad pœnâ deducere. Quod si est, ³² quid hac sectâ durius, quæ dediscere humanitatem iubet, portumque aduersus fortunam certissimum ³³ mutuo auxilio cludit? Sed nulla secta benignior leniorque est, nulla amantior hominum, & ³⁴ communibus bonis attentior: vt propositum sit vsui esse aut auxilio, nec sibi tantum, sed vniuersis singulisque consulere. Misericordia est ægritudo animi, ob alienarum miseriarum speciem: aut, tristitia ex alienis malis ³⁵ concepta, quæ accidere immerentibus credit. Ægritudo autem in sapientem virum non cadit: serena eius mens est, nec quidquam incidere potest quod illam obducat. Nihil equè hominem, quàm magnus animus decet: non potest autem magnus esse idem, si metus & maror confundit, si mentem obducat & contrahit. Hoc sapienti ne in suis quidem accidit calamitatibus, sed omnem fortunæ iram reuerberabit, ³⁶ & ante se franger. eandem semper faciem seruabit, placidam & inconcussam: quod facere non posset, si tristitiam reciperet. Adiice, quòd sapiens prouidet, & in expedito consilium habet: nunquam autem liquidum sincerumque ex turbido venit. Tristitia enim inhabilis est ad dispiciendas res, vtilia excogitanda, periculosa vitanda, ³⁷ æqua æstimanda. Ergo non miseretur, quia & sine miseriâ animi non fit. ³⁸ ceterum omnia, quæ qui miserentur, dolentes facerent: hic libens & alacri animo faciet. Succurret alienis lacrimis, non accedet: dabit ³⁹ manum naufrago, exuli hospitium, egenti stipem, non hanc contumeliosam, quâ pars maior horum qui se misericordes videri volunt, abiicit & fastidit quos adiuuat, contingique ab his timet: sed vt homo homini, ⁴⁰ ex communi dabit. Donabit lacrimis maternis filium, & catenas solui iubebit, & ⁴¹ ludo eximet, & cadauer etiam noxium sepeliet. At faciet ista tranquillâ mente, vultu suo. Ergo non miserebitur sapiens, sed succurret, sed proderit, in commune auxilium natus, ac publicum bonum, ex quo dabit cuique partem: etiam ad calamitosos, proportionem, improbandos & emendandos, bonitatem suam permittet. Afflictis vero, & ⁴² fortius laborantibus, multo libentius subueniet. Quotiens poterit, fortunæ ⁴³ intercedet. vbi enim opibus potius vtetur, aut viribus, quàm ad restituenda quæ casus impulit? Vultum quidem non deiciet, nec

VI.

31. NEGAT MISERERI.] *Dogma illorum: Ελεημονάς τε μή εἶναι (τοὺς σοφούς) συγγνωμὴν τε ἔχειν μηδ' ἐπὶ. μή γὰρ παρῖναι τὰς ἐν τῷ νόμῳ ἑπὶ ἀλλήσας κοιλίας:* Misericordes non esse sapientes, neque veniam cuiquam dare. non enim omittere pœnas legibus constitutas. *Refutat Augustinus lib. IX. & lib. XIII. De Ciuit. Vide me, Manuduct. III. Dissertat. XIX.*

32. QUID HAC SECTA.] *Ista ab aliâ manu & nouitiâ sunt: veteres scripsi, Quidni hac scientiâ, quæ dediscere. Meus pariter, nisi quòd huius pro hac, vel hæc, vt quidam. Profectò legendum, Quod si est, quidni huic succenseas, quæ.*

33. MUTVO AVX.] *Mens Seneca poscit, mutuum auxilium, vel certè mutui auxiliij. Potes tamen & vulgatum sic capere.*

34. COMMVNIBVS.] *Amicus emendat, ductu quorundam librorum, communis boni: & id magis Latinum putat. Ego, cum Attendo tibi, & tuis dicamus, hoc quoque arbitror posse.*

35. CONCEPTA.] *Scripsi, contra: ex quo rectè Gruterus, contracta. Occurrebat etiam, coõrta.*

36. ET ANTE SE.] *Fallo, aut suis: & stante se*

franger. *Ipsè stans & rectus ea deiciet, coneretq̃.*

37. ÆQVA.] *Omnino, æquè, vt scripti: id est, æquiter & iuste res & pericula taxanda.*

38. CETERVM OMNIA.] *Mira & hic diuersitas in scriptis, quorum meliores: Cetera omnia queque miseretur volo facere, libens & alius omnino faciet. Ita meus, nec valde diuertunt Gruteriani: quos, si lubet, vide. Ego faciebam: Cetera omnia, quæ qui miseretur solet facere, libens & alius animo faciet. vel potius, altus animo.*

CAP. VI. 39. Manum.] *Vnus aliquis liber, nauulum ingerit: non hic opportunè.*

40. EX COMMVNI.] *Quia communia hæc bona, à naturâ: lex diuisit.*

41. LVDO EXIMET.] *Bestiario vel gladiatorio, vbi publicâ vel priuatâ seruitute attingebantur.*

42. FORTIVS.] *Pincianus pulchrè & verè, fortuitus. Præciuit de improbandis vel emendandis, id est quos culpa sua premit: at nunc de his, quos fortuna, & his promptius subueniri, æquum est.*

43. INTERCEDET.] *Impediet eius vim & cursum, frantum aut moram, vt Tribunus, decreto eius dabit.*

animum, ⁴⁴ ad æruscantis cuius aut pannosi aridam ⁴⁵ faciem, & ⁴⁶ obnixam baculo A
feneſtutem: ceterum omnibus dignis proderit, & deorum more, calamitosos ⁴⁷ propi-
tius respiciet. Misericordia vicina est miseriæ: habet enim aliquid, trahitque ex eâ. Im-
becilles oculos esse scias, qui ad alienam lippitudinem & ipsi suffunduntur: tam meher-
culè, quàm morbum esse, non hilaritatem, semper aridere ridentibus, & ad omnium
⁴⁸ oscitationem ipsum quoque os diducere. Misericordia vitium est animorùm, nimis mi-
seriæ fauentium: quam si quis à sapiente exigit, propè est, vt lamentationem exigit, &
VII. in alienis funeribus gemitus. At quare ⁴⁹ non ignoscat, ⁵⁰ dicam. Constituamus
nunc quoque quid sit venia, vt sciamus dari illam à sapiente non debere. Venia est pœ-
næ meriti remissio. Hanc sapiens quare non debeat dare, reddunt rationem diutius,
quibus hoc propositum est. Ego vt breuiter, tamquam ⁵¹ in alieno iudicio dicam: ei ig-
noscitur qui puniri debuit: sapiens autem nihil facit quod non debet, nihil prætermittit
quod debet. itaque pœnam quam exigere debet, non donat: sed illud quod ex ve-
niâ consequi vis, ⁵² honestiore tibi viâ tribuit. Parcit enim sapiens, consulit & corrigit. B
Idem facit, quod si ignosceret, nec ignoscit: quoniam qui ignoscit, fatetur aliquid se,
quod fieri debuit, omisisse. Aliquem verbis tantum admonebit, pœnâ non afficiet, ⁵³ æ-
tatem eius emendabilem intuens: aliquem ⁵⁴ inuidiâ criminis manifestè laborantem,
iubebit incolumem esse: quia deceptus est, quia per vinum lapsus. Hostes dimittet sal-
uos, aliquando etiam laudatos, si honestis causis pro fide, pro fœdere, pro libertate in
bellum accincti sunt. Hæc omnia non veniæ, sed clementiæ opera sunt. Clementia
⁵⁵ liberum arbitrium habet: non ⁵⁶ sub formulâ, sed ex æquo & bono iudicat. & absol-
uere illi licet, & quanti vult, ⁵⁷ taxare litem. Nihil ex his facit, tamquam iusto minus fe-
cerit, sed tamquam id quod constituit, iustissimum sit. Ignoscere autem est, quæ iudicas
punienda, non punire. Venia, debiti pœnæ remissio est: clementia hoc primum præ-
stat, vt quos dimittit, nihil aliud illos pati debuisse pronuntiet. Plenior est ergo, quàm
venia, & honestior. De verbo (vt mea fert opinio) controuersia est, de re quidem conue-
nit. Sapiens multa remittet, multos parùm sani, sed sanabilis ingenij, seruabit. Agricolas C
bonos imitabitur, qui non tantum rectas procerasque arbores colunt: sed illis quoque quas
aliqua deprauauit caussa, adminicula quibus regantur, applicant. Alias circumcidunt, ne
proceritatem rami premant: quasdam infirmas vitio loci, nutriunt: quibusdam, alienâ
vibrâ laborantibus, cælum aperiunt. Secundum hæc, videbit perfectus sapiens, quod
ingenium quâ ratione tractandum sit, quo modo in rectum praua flectantur. *

Multa desunt.

44. AD ÆRUSCANTIS.] *Optimè ista idem opti-
mus Censor (Pincianum dico) ductu librorum. Meus
quidem vix vnâ litterâ aliter: obcoruscantis cuius.
Æruscator, & Æsculator (in Glossis) χαλκολόγος,
qui ara minus a rogant & colligunt.*

45. FACIEM.] *Scripti, maciem.*

46. OBNIAM.] *Meus, obnoxiam, quod seruem.*

47. PROPITIUS.] *Ex formulâ quâ dî rogaban-
tur, Volentes & propitij esse.*

48. OSCITATIONEM.] *Quod vitium, Oscedo
dictum.*

49. NON IGNOSCAT.] *Stoicum hoc dogma plu-
ribus in Stobæo (incerto auctore) explicatur, Serm. De
magistratu. Et ed facit Sophocles, germanus in plerif-
que Stoicus:*

Οὐ γὰρ κακέρων οὐκός, ἀλλὰ τὸ δίκης.

Non improborum, at iuris est miseratio.

Euripides autem contrâ, hoc dogma suggillat:

Εὐερίδ' οὐκός ἀμαθία μὲν ἰδ' ἀμῶν,

Σοφοῖσι δ' ἀνδρῶν.

Miseratio imperitiæ numquam insita est,

Sed mentibus sapientium.

50. DICAM.] *Mirum, omnes scripti, vacuam:
atque illud substituit, an restituit, primus Pincianus.
Eruebam: vis dicam?*

CAP. VII. § 1. IN ALIENO.] *Quia non ad hanc
rem proprie, de quâ agitur: interuenit & intercurrit.*

52. HONESTIORE.] *Verbis aliis, re eadem, vt
sæpe Stoici, λογομαχία est.*

53. ÆTATEM.] *Iuuenilem, quæ sticti potest.*

54. INVIDIA CRIM.] *Quod astollunt & augent
inimici, ipsum intuentur, non occasionem, aut causam.*

55. LIBERVM ARBITR.] *Atque id discrimen in-
ter Arbitrium & iudicem; quod ille quantum equius
melius definit: iste, rigide, vt petiitum est, & dicitur.
Vide De Benef. III. cap. III. Brisson. III. Formular.*

56. SVB FORMVLA.] *Quâ agitur, petiitum est.
Suprà, cap. III. Et Fabius: Deprecatio rara est, &
apud eos solos iudices, qui nullâ certâ pronun-
ciandi formâ tenentur.*

57. TAXARE.] *Æstimare quanti res sit, quæ
in iudicium venit.*

L. AN.